

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

Настоящата рецензия е изготвена на основание на Заповед на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” № 2797/21.12.2022 г. за определяне на научно жури по процедурата за публична защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор” по докторска програма „Педагогическа и възрастова психология” в ПН 3.2 Психология, 3. Социални, стопански и правни науки, и е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане, Закон за висшето образование, както и действащите Вътрешни правила на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Рецензент: Доц. д-р Наташа Ангелова, катедра „Психология”, Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Тема: „Превенция на училищния тормоз. Техника за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция“

Докторант: Елени Димитриос Вамвака от катедра „Психология”, Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Научен ръководител: Доц. д.н. Стоил Мавродиев, катедра „Психология”, Философски факултет, ЮЗУ „Неофит Рилски”.

1. Биографични данни за кандидата

През 2009 г. Елени Димитриос Вамвака се дипломира в бакалавърска степен по „Предучилищна и начална педагогика” в Софийски университет „Климент Охридски”. През 2013г. защитава магистърска степен в специалност „Логопедия” към същият университет, а през 2015г. придобива магистърска степен по „Специална педагогика за деца и възрастни” към Софийски университет „Климент Охридски”. От 2015г. до сега Елени Вамвака заема длъжност „учител”, съответно на полученото си образование и цялата си професионална специализация. Обучението ѝ в образователна и научна степен „Доктор” по „Педагогическа и възрастова психология” допълва професионалната реализация на докторантката и представлява възможност за задълбочаване на специализацията ѝ и понататъчно професионално развитие.

2. Актуалност и значимост на темата

Избраната от Елени Вамвака тема за научно изследване по докторската програма „Педагогическа и възрастова психология” се отличава с обществена значимост. До скоро, много често се е случвало, както докторантката разкрива, тормозът да остане неразпознат от учителите, от родителите и от широката общественост като цяло. Сякаш с промените в отношението на обществата към децата и към техните права, се оформя и различителната способност на възрастните да разпознават проблемното поведение, конфликтната готовност и агресивност на извършителите на тормоз и на тревожността и депресивността на потърпевшите от тормоз. Елени Вамвака акцентира силно върху трагичните резултати, до които би могло да доведе продължителното неразпознаване, на преживяван тормоз, от близките на засегнатите лица, в тази дисертация ученици от 1 до 6 клас. С

работата си по научното проучване и апробиране на програмата за управление на конфликти, докторантката ни фокусира върху мащабността на явлениято и същевременно очертава по-оптимистична картина както за преживяващите тормоз, така и за техните близки, училищата и всички други институции, които се явяват засегнати от явлениято „тормоз.”

3. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

Дисертационният труд *„Превенция на училищния тормоз. Техника за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция”* е обсъден и предложен за публична защита от катедра „Психология“ при Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски”. Представеният комплект документи съответства на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на Югозападен университет „Неофит Рилски”. От приложените документи е видно, че са спазени всички процедури по провеждане на докторантурата, предварителното обсъждане на дисертационния труд и насочването му към защита.

Дисертацията е класически структурирана, състои се от 150 страници и обхваща: въведение, три глави изложение на научната проблематика (теоретична постановка на проблема, дизайн на изследването, анализ на резултатите) обобщение, изводи и приноси. Коректно цитирани са всички 172 научни източника, които са разпределени в следните категории: 1 (един) източник на български език, цитирани са 50 (петдесет) източника на латиница, 116 (сто и шестнадесет) гръцки източници са използвани също така, 2 (два) източника на руски език са посочени и 3 (три) източника от

интернет са използвани за обогатяване на експозето концептуализиращо теоретичната рамка.

Дисертацията представлява психолого-педагогически експеримент свързан с апробиране на програма за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас. Както правилно отбелязва докторантката Елени Вамвака преживяването на училищен тормоз носи сериозни негативи, както за жертвата, така и за извършителите и наблюдателите. Развитието на децата и процеса им на обучение остават завинаги проблемно белязани от преживяната травма. От една страна жертвите често изпитват затруднения при установяването на връзки със своите връстници, сблъсквайки се с емоции като самота, гняв, ниска самооценка и др., а от друга страна децата - извършители, също се характеризират психологически проблеми, които са предизвикателство за психолозите, педагозите, училищното настоятелство, родителите и обществото като цяло. Много точно докторантката Елени Вамвака описва, че на децата извършители обикновено им липсват социални умения, доста често са импулсивни и не рядко имат нарушен самоконтрол и ниска устойчивост стрес и фрустрация. Както логично докторантката отбелязва, необходими са усилия и целенасочени действия при работата с децата жертви на тормоз и с децата извършители на тормоза. В този дух дисертантката се е насочила към създаване и апробиране на тренингова програма, която да подпомогне всички засегнати групи да преодолеят последствията от преживения тормоз и да формират умения за по-адекватно и устойчиво в конфликтни ситуации поведение.

Във втора глава е описан дизайна на изследването, процедурата на изследването. Преди началото на работата по разработената програма е измерена агресивността при всички лица, след което групите са били изравнени по критериите: ниво на агресия и пол, като са били формирани

две групи – експериментална и контролна (ЕГ и КГ). След това в рамките на 1 година е било работено по предложената програма, която може да бъде видяна в приложенията на дисертационния труд. Измерени са перцепцията за тормоз, агресивността и депресивността в ЕГ и КГ, след което е извършено сравнение между двете групи, за да се провери дали ще се открият статистически значими различия между групите (експериментална и контролна) вследствие от работата с експерименталната програма.

Като измервателни инструменти на проучваните концепти са: Въпросник за тормоз в училище. Въпросникът е от анкетен тип и е разработен от Министерството на образованието, младежта и науката с участието на неправителствените организации Дружеството на психолозите в България и УНИЦЕФ. Въпросникът е разработен от проф. Пламен Калчев (2003).

Използван е и тест за агресия и депресия по адаптация на Е. Драголова (2007), който е предназначен за деца от начална училищна възраст.

Предложена е и схема, за родители и възпитатели, учители, за наблюдение на детето с осем критерия за агресивност.

Изследването е проведено през периода януари 2018 - декември 2019 година. Изследваните лица са разпределени на:

- 1) Експериментална група - 55 ученици от 1 до 6 клас
- 2) Контролна група – 55 ученици от 1 до 6 клас всички от Р. Гърция.

Групите са съставени чрез подбиране на еквивалентни двойки участници, които са разпределени в контролна и експериментална групи по зададени критерии от изследователя, а не от случайността.

За обработка на данни са използвани - описателна статистика, честотен анализ; Хи-квадрат анализ (на Пийърсън); t-тест за две независими извадки; t-тест за две зависими извадки; корелационен анализ (по

Пиърсън); регресионен анализ. Емпиричното изследване е построено върху добре обмислена концепция.

Целта на дисертационния труд е да се изследва училищния тормоз и да се предложат мерки за превенция, както и да се разработи и апробира система от техники за управление на конфликти (програма) при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция.

За да постигне целта си, докторантката проверява три хипотези:

Хипотеза 1 - прилагането на програма за превенция на училищния тормоз ще доведе до понижаването на агресивността сред учениците от експерименталната група.

Хипотеза 2 - прилагането на програма за превенция на училищния тормоз ще доведе до понижаването му сред учениците от експерименталната група.

Хипотеза 3: ще има разлики в нивата на агресивността при учениците от експерименталната група преди и след прилагането на техники за управлението на конфликти при учениците.

Всички хипотези се потвърждават, което повишава и значимостта на научното изследване и апробираната на програма.

Трета глава е озаглавена „Анализ на резултатите” и започва с резултатите от описателната статистика по демографски показатели. След което следва описателна статистика по всеки един от въпросниците. Анализът на резултатите следва и логиката на доказване на хипотезите. Резултатите от всяка една хипотеза са подчертани, коментирани и обобщени, което позволява по по-прегледен и ясен начин да се проследява информацията в текста. Добро впечатление прави умението на докторантката да интерпретира съответните стойности.

За онагледяване на резултатите, дисертантката е използвала шестдесет и осем (68) таблици и три (3) графики.

Елени Вамвака предлага изводи на основните резултати от трета глава:

1) Прилагането на програма за превенция на училищния тормоз води до понижаване на агресивността сред изследваните ученици от 1-6 клас в Р. Гърция;

2) Прилагането на програма за превенция на училищния тормоз води до понижаване на училищния тормоз сред изследваните ученици от 1-6 клас в Р. Гърция;

3) Открива се значимо влияние от страна на тормоза върху агресивността при изследваните ученици от 1-6 клас в Р. Гърция.

Приемам така формулираните от докторантката **приноси**, макар че бих предпочела да са по-конкретни.

Библиографските източници са актуални и са на кирилица, и латиница. В дисертацията не се установява наличие на плагиатство. В автореферата са отразени коректно основните моменти от дисертационният труд в структурно и съдържателно отношение.

Публикациите са пряко свързани с темата на дисертацията и са публикувани в научни сборници.

4. Техническо изпълнение

В структурно и техническо отношение работата е издържана добре.

5. Заключение.

Представеният научен труд показва, че докторант *Елени Вамвака* притежава задълбочени познания по темата на дисертацията и несъмнено

компетенции в областта на педагогическата и възрастовата психология. Въз основа на изложеното по-горе приемам, че предложеният дисертационен труд *„Превенция на училищния тормоз. Техника за управление на конфликти при ученици от 1 до 6 клас в Р. Гърция“* отговаря на изискванията, посочени в Закона за развитието на академичния състав в Република България. Поради това давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам да бъде присъдена на *Елени Вамвака* образователната и научна степен „доктор“.

26.12.2022г.
гр. Благоевград

Подпис:
(доц.д-р Наташа Ангелова)